

Landskap: *Småland* Upptecknat av: *Gustav Håkansson*
 Härad: Adress: *Karstamåla, Ryd.*
 Socken: *Almundsryd* Berättat av: *Diverse personer*
 Uppteckningsår: *1932* Född år *i inne i saml.!*

Uppteckningen rör *Länsmannen hos lönbrännaren s 1-2.*
"Ingeniörare." *3-5.*
"Daggast." *6.*
Gäst på vägen. *7.*
"Kvallar." *8-19.*
"Spel-Ölan." *20-21.*
Figge-Maspern." *22-29.*
Gärdshandlare. *30-32.*
Lokare Rosenkvist, - original. *33-34.*
Johan Panke, - " *35-36.*
Potttorpa here." *37-41.*

ACC. NR. 5718

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

Landskap: Småland. Upptecknat av: Gustav Håkansson.

Härad: Adress: Torstensmåla.

Socken: _____ Berättat av Johan Fröberg,

Uppteckningsår: 1932. Född år 1842 i Elmehult.

Uppteckningen rör Länsmannen hos lönnbrännaren.

En tid efter det husbehovsbränningen blivit för-
bjuden, hände det ibland, att en och annan brände litet i smyg.
Jag har hört talas om en bonde, som blev anmäld av en granne
därför att ^{han} brände lite "julabrännvin". Länsmannen (F----r) som
bodde i samma socken var god vän med den som brände, och ville
inte gärna ^{nu} lägga sig i saken, men han var tvungen för sitt äm-
betes skull. Han sände dock först sin dräng till bonden och bad
honom säga: "Undan med brännvinsredskapen för i morgon kommer
länsmannen"! Då blev det brått med att göra rent hus, så att då
länsmannen, i sällskap med två fjärdingsmän kom åkande dagen
efter, så fanns där varken mäske, eller drank, eller brännvin, eller
redskap i huset. Då länsmannen kom in i stugan, så röt han som ett
"ollonsvin". "Jag har hört att ni bränner här era tusan knävlar,
fram med "bråten" (redsa^{en}pen) på ögonblicket, eller ska fan ta er".
Bonden som var hemma, nekade förstas, och kunde inte begripa att

Skriv endast på denna sida!

41 side

5718

2/man hade beskyllt honom för sådant, men då röt länsmannen, till fjärdingsmännen: "Leta igenom varenda vrå ifrån källaren till vinden, finns här något så ska det fram"! Men hur de än letade och vände upp och ner på allt möjligt i hela huset, så inte hittade de något som tydde på att man hade bränt brännvin där. Då var det ju inte annat att göra för den grymme länsmannen att köra hem igen, och fjärdingsmännen fingo gå var på sitt håll, men då länsmannen kom hem så hittade han en kagge brännvin "starkt som järnbindsle", under höet i sin släda, och då förstod han nog vem som lagt dit den, när han och fjärdingsmännen rumsterade som värst, och att de var meningen att han ändå skulle ha något för besväret. Från den dagen var det ingen som bad honom att göra husundersökning hos den bonden mer.

2
LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

ACC. NR. 5718

3
LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

Landskap: Småland. Upptecknat av: Gustav Håkansson,
Härad: Torstensmåla. Adress: Torstensmåla.
Socken: S.J. Karlsson. Berättat av S.J. Karlsson.
Uppteckningsår: 1932. Född år 1882 i Torstensmåla.

Uppteckningen rör "Märkesgastar" och andra gastar.

Min morfar har talat om, att en lantmätare, som delat Torstensmåla gård 1833, hade tagit mutor av en bonde, som därför fick en stor utskift mer än han skulle haft. Sedan körde morfar en tid efter det lantmätaren var död, att det sprang en "ängamålare" och skramlade med en kedja vid en av rågångarna om nätterna. När det blev dager, så hade han glömt alltihop, och då stod han stilla vid en märkesten och "grunnade" till nästa kväll då han fick börja att måla på nytt.

Skriv endast på denna sida!

ACC. NR. 5718

4
LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

Landskap: Småland. Upptecknat av: Gustav Håkansson.

Härad: _____ Adress: Torstensmåla.

Socken: _____ Berättat^o av Karl Johansson,

Uppteckningsår: 1932. Född år 1883 i Bökemoen.

Uppteckningen rör

Jag hörde "Järna-Bengten", som var torpare på Kyrk-
ön, tala om att han sett en get, som drog en kedja efter sig, följa den
brokiga rågången emellan Kyrkön och Torstensmåla. Han trodde att det
var en oärlig lantmätare som fått detta straff.

Skriv endast på denna sida!

ACC. NR. 5718

5
LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

Landskap: Småland. Upptecknat av: Gustav Häkansson.
Härad: Adress: Torstensmåla.
Socken: Berättat av S.J.Rosenkvist.
Uppteckningsår: 1932. Född år 1867 i Hönshylte.

Uppteckningen rör

Jag har hört talas om en "ängamålare" (lantmätare)
som gick och skramlade med en kedja om nätterna, sen han var död,
och skrek: "Rätt, orätt, rätt, orätt."!

Skriv endast på denna sida!

ACC. NR. 5718

6
LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

Landskap: Småland. Upptecknat av: Gustav Håkansson,
Härad: Torstensmåla.
Socken: Gustav Håkansson.
Uppteckningsår: 1932. Född år i

Uppteckningen rör

En av mina grannar Sven Nilsson född i Skåne på 1840-talet död 1918, blev en dag på vintern sjuk, då han skulle hämta vatten vid en källa ett stycke från hemmet, Han sade då: "Jag råkade ut för en "daggast" nere vid källan, å de är mycke värre än andra gästar."

Skriv endast på denna sida!

ACC. NR. 5718

7
LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

Landskap: Småland. Upptecknat av: Gustav Håkansson,
Härad: _____ Adress: Torstensmåla.
Socken: _____ Berättat av Anton Johansson,
Uppteckningsår: 1932. Född år 1881 i Trollaboda.

Uppteckningen rör

Då min farfar som kallades ^a"Trolla-Håkan", sent en kväll skulle gå ifrån Hallaboda, där han varit på besök hos sina släktingar, till sitt hem i Trollaboda, och gick förbi Härlunda kyrka, så förstod han att en gast kom efter honom på vägen. Gång på gång hörde min farfar hur gästen skrek det värsta han kunde, men farfar gick och funderade ut ett sätt att bli kvitt honom. Då farfar kom till Pottaboda, så var där ett ihåligt träd invid vägen. Det var så stort att han kunde krypa in i det genom en öppning, och det gjorde han för han trodde att då skulle nog gästen gå förbi, så att farfar skulle slippa att ha honom efter sig ända hem. Men rätt som det var stod gästen utanför öppningen och skrek så att håret höll på att resa sig på huvudet på farfar. Då visste han ingen annan råd än att krypa ut och gå mot hemmet igen, och han slapp inte gästen förrän han kom till vägskalet vid Björkesjömåla.

Skriv endast på denna sida!

ACC. NR.

5718

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

Landskap: Småland. *Upptecknat av:* Gustav Håkansson,

Härad: _____ Adress: Torstensmåla.

Socken: *Berättat av*

Uppteckningsår: 1932. Född år i

Uppteckningen rör "Knallar"

Med "knallar" menade man förr de som levde på gårdfarihandel av ett eller annat slag. Västgötaknallar äro mest omtalade. De sålde vanligen väv som blivit tillverkad i deras egen hemort Västergötland. De ansågos ha gott om pengar, därför hände det ibland att en och annan blev ihjälslagen och plundrad. Vid en grind söder om Siggaboda gård i Härlunda socken, skall en knalle en gång ha blivit mördad, och det berättas att man sett honom stå där med en påse på ryggen, en lång tid därefter nattetid. Någon gång hände det att en knalle tröttnade på att gå omkring med påsen, utan bosatte sig här i bygden och blev "pepparknalle" (diversehandlare) t. ex. "Knalla-Johan" i Mossbrohult, Almundsryd. Vidare har man talat om "fataknallar", vilka sålde svarvade träsaker, och "vävskedsknallar" vilka sålde vävskeदार. Om Västgötaknallar berättas en massa historier, vari de vanligen framställas som ovanligt dumma, mera sällan såsom sluga eller slagfärdiga.

Upptecknaren.

Skriv endast på denna sida!

ACC. NR. 5718

9
LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

Landskap: Småland. Upptecknat av: Gustav Håkansson,
Härad: Torstensmåla. Adress: Torstensmåla.
Socken: August Bengtsson, Berättat av August Bengtsson,
Uppteckningsår: 1932. Född år 1853, i Gössemåla.

Uppteckningen rör "Sju dumma knallar".

En gång hade sju stycken knallar råkat komma i ett sällskap. Då fingo de se ett blommande hör-(lin)land och trodde då att det var sjö, och kommo överens att simma över den. När de hade krupit på händer och fötter genom hörlandet så skulle de räkna hur många de voro, för att vara säkra på att ingen hade drunknat. De trodde att de hade varit sju men var och en som räknade glömde att räkna sig själv, och på det viset blev det inte mer än sex. Då fingo de syn på en komacka, som låg där, och då före-slog en av dem, att de allesammans skulle lägga sig ner och sticka näsan i den, och sedan räkna hålen. När alla hade gjort detta så var där sju hål i komackan och då förstodo de att ingen hade drunknat i "sjön". Sen gingo de vidare, och då fingo de se en vit mÄrr stå på en backe, och då trodde de förstås att det var en kyrka. De gingo dit och då tog en av dem och lyftade upp rumpan på mÄrren och sade:

57i8

2/ "Nej se här är den heliga "nöcklabåra"(nyckelhålet).Då
"jölade" (kurade) det i buken på märren och det hörde knallen och
sa:"Nej hör hur det sorlar därinne,då är nog prädikan slut,så att
di sjunger och spelar på det sista verset".Sedan gingo de alla
vidare.

10

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

ACC. NR. 5718

11
LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

Landskap: Småland. Upptecknat av: Gustav Håkansson.
Härad: Adress: Torstensmåla.
Socken: Berättat av August Bengtsson,
Uppteckningsår: 1932. Född år 1853 i Gössemåla.

Uppteckningen rör Då knallarna smorde vagnen.

Två knallar skulle köra ett lass humle. När de kört en mil sade den ene: "Hålatri bror, vi glömde snurra på hjulet, när vi smorde vagnen"! De hade smort vagnen med smör, men ändå måste de nu lyfta på vagnen och snurra på hjulet.

ACC. NR. 5718

12
LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

Landskap: Småland. Upptecknat av: Gustav Håkansson.
Härad: Torstensmåla.
Socken: S.J. Rosenkvist,
Uppteckningsår: 1932. Född år 1867 i Hönshylte.

Uppteckningen rör "Knallarna och grytan".

Två knallar kommo en dag in i en bondgård just som bondgumman lyfte en gryta men kokande mjölgröt från spisen. Då hon satte den på golvet pluttrade gröten i grytan ännu en stund. Då sade den ene knallen: "Hålatri bror den grytan måste vi köpa, som kan koka när den står på golvet". Gumman tömde grytan, och sålde den till knallarna för god betalning. När de sedan kommo till en "bröne" (svetjeland) så togo de några potatis där och lade i grytan,, men då kokade den inte. "Hålatri bror" sade den ene knallen, "den grytan kastar vi i sjön"! Snart kommo de till en sjö där de hittade en båt, de rodde ut med den och släppte ner grytan i sjön. När grytan sjönk bubblade det i vattnet. "Hålatri bror" skrek den ene knallen, nu kokar vår gryta upp"! Sen skar han ett märke i båtkanten, för att kunna hitta det stället där han släppt ner grytan, sen sa han till kamraten: "Hålatri bror" du får hoppa ner och ta rätt på grytan, medan jag rör i land, och när du fått tag i den, så kan du följa

17 uppm Gustaf Håkansson 5718
bet. Wilhelm Bengtson
Liggamåla
upm. 1932

2/botten till dess att du kommer i land. Den andre knallen hoppade ner men kom aldrig upp med grytan.

Knallen och prästen.

Det var en gång en präst som frågade en knalle var han kom ifrån. "Jag kommer ovanifrån" svarade knallen. "Då vet du väl vad Gud Fader gör" sade prästen. Då svarade knallen: "Han sitter och gråter över att så många präster dö och att Hin tar dem alla" "Hur vet du det"? Jo det står i bibeln att han tog sjuttio utav Baals präster, men där står inte att han tagit någon knalle."

13
LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

1738
1/1805

ACC. NR. 5718

14
LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

Landskap: Småland. Upptecknat av: Gustav Håkansson.
Härad: Adress: Torstensmåla.
Socken: Berättat av Wilhelm Bengtsson,
Uppteckningsår: 1932. Född år 1890 i Siggamåla,

Uppteckningen rör " Knallen och stövlarna."

41281^x

Två Västgötaknallar voro ute på vandring in Småland. Då de sent en kväll gingo förbi en galgbacke, fingo de se en man hänga i galgen. När de ene knalle såg att den hängde hade ett par nästan nya stövlar på sig, så började han att draga i dem för att få dem med sig. Men den döde hade hängt så länge att benen lossnade i knälederna, så att knallen fick dem med också, men det märkte han inte utan tog stövlarna under armen och gick med sin kamrat till en bondestuga där de fingo ligga på golvet under natten. I stugan låg en kalv i "kalvavrån", som inte var så ovanligt förr i tiden. Då satte knallen sina nya stövlar och lade sig själv bredvid. Om morgonen vaknade han före dager och då skulle han dra på sig de nya stövlarna, men då han inte kunde få fötterna i dem och fick reda på orsaken, så tyckte han att det var kusligt, och så tog han sin påse och smög sig ut så tyst att ingen hörde det och vandrade vidare och lät stövlarna stå kvar.

Skriv endast på denna sida!

5718

2/ Då den andre knallen vaknade undrade han genast vart hans kamrat tagit vägen, men då han hittade stövlarna i kalvavrån, och fick se vad som fanns kvar i dem, då var han säker på att hans kamrat hade blivit uppäten av kalven under natten, jäms efter stövelskaften, och då tog han även sitt "pick och pack" och gav sig iväg det fortaste han kunde.

15
LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV
—*—

ACC. NR. 5718

16
LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

Landskap: Småland. Upptecknat av: Gustav Håkansson,
Härad: Torstensmåla. Adress: Torstensmåla.
Socken: Johan Fröberg, Berättat av Johan Fröberg,
Uppteckningsår: 1932. Född år 1842 i Elmehult.

Uppteckningen rör Knallen och ekorren.

Två knallar voro en dag ute på vandring. Då fingo de se en ekorre sitta i ett träd. Då sade den ene knallen "Hålatri bror" den ska vi ta å koka, spring du å låna en gryta så ska ja tan"! Medan den ene knallen sprang till närmaste gård för att låna en gryta, klättrade den andre upp i trädet för att ta ekorren, men då knallen kom för nära toppen, där ekorren satt, så hoppade ekorren till ett annat träd, men då sa knallen: "Ja vågar du ditt lilla liv så vågar jag mitt stora" och så- hoppade han efter. Men det lyckades inte bättre än att han slog huvudet i en sten, så att han låg sanslös och bara "glodde stort" då den andre knallen kom tillbaka med grytan. Då han fick se hur kamraten låg så sa han: "Hålatri bror" om du glo aldri så lett så får du betala halva skadan, för se ja stupa kull å spräckte gryta".

ACC. NR. 5718

17
LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

Landskap: Småland. Upptecknat av: Gustav Håkansson.
Härad: _____ Adress: Torstensmåla.
Socken: _____ Berättat av S.J. Rosenkvist,
Uppteckningsår: 1932. Född år 1867 i Hönshylte.

Uppteckningen rör "Knallen och Skam".

En knalle kom en kväll till en bondgård för att få logi över natten. Då sade bonden: "Här kan du inte bli för här kommer främmande. Jag har haft kontrakt med Skam och han kommer ut på natten, för att hämta mig, om jag inte kan svara på nio frågor." "Då skall jag ta emot honom" sade knallen. Då fick knallen stanna och då Skam kom ut på natten frågade han: "Vad är ett?" "En kläpp i en skälla" svarade knallen. "Vad är två?" "Två hjul under en kärra". "Vad är tre?" "Tre ben under en gryta". "Vad är fyra?" "Fyra hjul under en vagn". "Vad är fem?" "Fem fingrar på din svarta hand". "Vad är sex?" "Sex stenkrukor i Kannans land". "Vad är sju?" "Sju stjärnan på himlen". "Vad är åtta?" "Åtta eker under en drög". "Vad är nio?" "Nio galtar grå, ta dem och far till helsike på"! Då fick Skam ge sig iväg, men han var så arg att han tog ladugårdstaket med sig.

Skriv endast på denna sida!

A. 812

ACC. NR. 5718

18
LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

Landskap: Småland. Upptecknat av: Gustav Håkansson.

Härad: Torstensmåla.

Socken: S. J. Rosenkvist.

Uppteckningsår: 1932. Född år 1867 i Hönshylte.

Uppteckningen rör Hur man skrämde en knalle.

En knalle hade kommit till en gård, och fått logi i en framkammare över natten. På morgonen skulle julgrisen slaktas där på gården. Slaktaren och en hällekarl hade kommit långt före dagen, och skulle först ha litet mat och några supar, innan de togo hand om grisen. Knallen vaknade just som bonden sade: "Nu tar vi en sup till, så går det lättare att ta dö på honom"! Den stackars knallen, som inte visste om att grisen skulle slaktas, blev alldeles vett-skrämd, och trodde att de som voro i nästa rum hade kommit överens om att mörda honom. Han sprang ur sängen, och fick på sig lite kläder, och hoppade ut genom ett fönster, och sprang för livet till närmaste gård, där han bad om hjälp till att få tag i sin knallepåse som han sprungit ifrån. I Järnemåla hade bondkaringen upptäckt att knallen rymt, och hon talade då om för karlarna att knallen stulit deras silver och hoppat ut genom fönstret.

Skriv endast på denna sida!

5718

2/ Då gävo de sig iväg för att leta efter honom, och mötte
då både knallen och ett par män som han hade med sig. Då kommo alla
underfund med ~~ett~~ ^{att} det var grisen och inte knallen som man skulle
ta dö på, och ~~inget~~ silver var stulet, och så slutade det hela bättre
än det från början såg ut.

anm. Denna knallehistoria är troligen den sannaste av
alla. Upptecknaren.

19

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

ACC. NR. 5718

20
LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

Landskap: Småland. Upptecknat av: Gustav Håkansson.
Härad: Torstensmåla.
Socken: Berättat av August Bengtsson,
Uppteckningsår: 1932. Född år 1853 i Gäsemåla.

Uppteckningen rör "Spel-Olan".

Den bäste av Almundsryds spelmän under 1860-och 70 talet var de s.k. "Spel-Olan". Han var född i Kåraboda, i Kyrkhults socken. Han var den bäste fiolspelare som jag hört, och därför mycket omtyckt och anlitad. När han spelade, så tyckte man att hans fiol kunde både tala och sjunga. Vid bröllop och andra större gillan där det skulle bliva dans, hade man alltid honom till spelman. Då hade han vanligen sin brudgumströja på sig, men den var så kort att den tröt nästan mitt på ryggen. Vid sådana tillfällen kunde han ibland få upp till tjugo riksdaler i spelpengar. En soldat Kvist har talat om att Ola även kunde spela "Älvaleken". Ola och Kvist hade en natt suttit hos Ola och supit. Då frågade Kvist om det var sant att Ola kunde spela älvaleken. Jo det medgav Ola, men sade att det gjorde han inte i onödan, för då kunde inte stolar och bord hålla sig stilla, ifall han höll på allt för länge. Det tvivlade Kvist på och var envis, så att till slut tog

2/ Ola fram fiolen och spelade så att till slut tyckte Kvist att stolarna började att röra på sig, och då bad han Ola att sluta upp. Ola hade varit bonde en tid i Åbogen, men han var rätt så lat, och det påstås att då han hade slätterkarlar ute på ängen så satt han på en sten och spelade fiol istället för att slå själv, så till slut måste han sälja den gården, och då flyttade han till Gässemåla. Där bodde han i många år, och där var han även träskomakare. Jag var kamrat med honom i Tyskland 1871 där vi arbetade på det Nordtyska varvet i Kiel. Där var han ofta inne på dansbanorna i närheten av varvet, och där spelade han så, att gamla tyska herrar och fruar som kommo dit, de kunde inte stå stilla, utan de måste dansa hur styvbenta de än var. Där var en hel hop med unga, granna kvinnfolk, som tyckte om Ola, och frestade honom på alla vis, så roligt hade han, och där lärde han en ny lek, som var mycket omtyckt, och kallades "Renländaren", så att när vi reste därifrån så spelade han den så fort vi kommit upp på tåget. Han brukade ofta säga: "När var och en sin syssla sköter, så går allt väl evad oss möter".

ACC. NR. 5718

22
LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

Landskap: Småland. Upptecknat av: Gustav Håkansson.
Härad: Torstensmåla.
Socken: Berättat av Petter Johan Svensson,
Uppteckningsår: 1932. Född år 1850 i Almundsryd.

Uppteckningen rör "Tigge-Massen".

En på 1860-och 70 talet mycket omtalad och vida känd tiggegubbe var de^Ns.k. "Tigge-Massen". Han var född i Asarum i Blekinge. Då han en gång var på Ryds marknad, tog han upp en brödskorpa ur sin tiggepåse och höll upp den i vädret och ropade: "Jag är en skorphuggare från Asarum, här ä skylten". Ibland kunde han ha påsen full av brödskorpor och "skalkar" och då sålde han dem för att få pengar till brännvin.

Då Tigge-Massen kom in i en bondstuga satte han sig alltid i "gruan". En gång då han kom till Gässemåla råkade gruan vara så varm att han fick sina vita blaggarnsbyxor brunsvedda där bak, så att det såg ut som om han hade sk-tit i dem. På Ryds marknad blev det alltid folksamling omkring Masse. Han var en ovanligt stor, grov och stark karl, och han gick alltid barfotad i smörjan på marknaden. På Vårfruaftonen kastade han alltid strumpor och träskor, och sen gick

2/han barfotad hurudant än vädret var och sa: "Nu kan jag slita skor ihop med den **"snåla"**. Sedan hade han endast en blaggarnsskjorta, ett par linnebyxor, en linnetröja och en gammal mössa med läderez skärm på sig under sommaren. Om man frågade honom var han var hemma, svarade han: "Ja bo ve na bro, där muren brann upp å stuena sto". Om man frågade honom vem han var så svarade han: "Ja är en skorp-huggare från Asarum", och frågade man om han hade några lus så svarade han: "Ja har nån ynka, tusen i var rynka, inte rätt stora, inte rätt små, ja få näven full utå två". Pojkarna gävo honom brännvin för att han skulle roa dem. Då kunde han dra ihop rynkorna i pannan, så att huvudsvålen följde med, och hans mössa hoppade fram och tillbaka, eller kunde han sätta näven i ena armhålan och klämma till så att det lät som om han släppt en sk-t, och så gjorde han gång på gång, men ville pojkarna driva för hårt skoj med honom så förstod han att freda sig, för han hade alltid munnen full med snus, och då fräste han till så att snuset yrde i ögonen på dem som voro närmast. Han var inte så värst blyg. På Ryamarken sa han en gång till länsmannen: "Du se så "skorplöpen" ut som di kakor som di baka i Nötabröne".

Han tjänade sig många supar nere i stan (Karlshamn) bara genom att bära fiskakorgar från fisketorget till böndernas vagnar, och på Möllegården (gästg. gården) vann han många halvstop brännvin av de bönder som inte visste hur stark han var, utan

Sid 25

5718

slogo vad med honom om att han inte skulle kunna slå ner en treskilling på kant på ett furubord med ett knytnävsslag. Men Masse han kunde det, han satte en treskilling på kant, och sen slog han ett slag med knytnäven ovanpå brödlappen, så att pengan gick ner i bordet. Och då fick han ett halvstop brännvin för besväret. I det bordet satt tjugtals med treskillingar nedslagna så att endast överkanterna syntes, och de flesta hade nog Masse drämt dit.

Sagesman: August Bengtsson i Brändatorp, född 1853 i Gässemåla, Almundsryd.

24
LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

ACC. NR. 5718

25
LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

Landskap: Småland. Upptecknat av: Gustav Håkansson.

Härad: _____ Adress: Torstensmåla.

Socken: Berättat av P. J. Svensson,

Uppteckningsår: _____ Född år _____ i Torstensmåla.

Uppteckningen rör "Tigge-Massen".

Vid Janneberg mötte Tigge-Massen en gång i dag-
gryningen, i ett förfärligt yrväder, en fin fru som bodde där. Frun
skulle just gå ut på "huset", och Masse skulle gå in i köket. Då
sade frun: "Å, är Masse ute så tidigt på morgonen i ett sådant
Herrans väder"! Då svarade Masse: "Ja den brölöse å den sk-tträngde
få lov å ut hurdant vädret är".

I Karlshamn mötte han en dag tre av stadens mera be-
märkta män nämligen von Bergen, fabrikör Dahl, och boktryckare
Lagerblad. En av dem sa: "Jaså Tigge-Massen är ute å går i dag" "Ja
svarade Masse, "jag har suttit på bergen och sk-it i dalen och
torkat mig i r-n med lagerblad". En gång hade Masse tagit sig för
att skoja med poliserna i Karlshamn. Han hade varit hos en slakta-
re och fått tag i en hel hop med svinklövar, sen satte han dem
parvis på trappan vid poliskontoret en morgon före dager. När
polismästaren själv skulle gå ut på morgonen, så stod Masse ned -

5718

2-/ -anför trö^epan, och tog av sig mössan och bugade sig och sa":
"Vad kan det vara för fint herrskap, som bor här eftersom de har satt
sina galoscher här utanför"?

26
LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV
—•—

ACC. NR.

5718

27

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

Landskap: Småland. Upptecknat av: Gustav Håkansson,

Härad: Adress: Torstensmåla.

Socken: Berättat av Jöns Karlsson,

Uppteckningsår: 1932. Född år 1857 i Siggamåla.

Uppteckningen rör "Tigge-Massen".

Tigge-Massen var så begiven på brännvin att om man lovade honom det så kunde man få honom att göra både ett och annat. En gång kom han till en gård där bonden satt och söp med några kamrater. Då Masse kom in och satte i gruvan, så kunde han inte sitta stilla, därför att han hade skjortan full av lus, och det var rätt så varmt i stugan. Då sade bonden: "Kan du sitta stilla en halv timma, så skall du få ett halvstop brännvin". Det gick Masse in på, men då han suttit bara några minuter, förstod han att det var omöjligt att låta lössen vara ifred. Då sade han: "Om ja hade statt me te gardist i min ungdom, så hade ja sett ut på ett annat vis än ja nu gör. Då hade jag haft epåletter på axlarna (då han sade detta tog han ett kraftigt tag i vardera axeln) och blanka mässingsknappar på bröstet, (då tog han ett par tag mitt på bröstet) och gula revärer på byxorna (då tog han ett par tag i byxorna nedåt benen).

Skriv endast på denna sida!

5718

sid.2. När bonden såg hur knepigt Masse försökte klara sig,
tyckte han synd om honom, och gav honom ett halvsö^lp brännvin i alla
fall, ändå han inte kunde hålla sig stilla.

28

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

ACC. NR. 5718

29
LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

Landskap: Småland. Upptecknat av: Gustav Håkansson.
Härad: Adress: Torstensmåla.
Socken: Berättat av P.J.Svensson,
Uppteckningsår: 1932. Född år 1850 i Siggamåla.

Uppteckningen rör "Tigge-Massen!"

Då Masse började att bli för gammal att gå omkring med tiggepåsen, skaffade han sig en extra inkomst genom att sälja sin kropp till en doktor i Karlshamn. Han fick 25 kronor, och sedan köpte han brännvin, för dessa lätt förvärvade pengar, men då Masse var död, så var det doktorn som tog hand om honom, och många år därefter kunde man få se Tigge-Massens skelett stå i ett glasskåp hos doktorn.

Sagesmannen vida känd under namnet "Silla-Petter-Johan" därför att han ^{under} en lång följd av år köpte småsill i Karlshamn lassvis och sedan sålde den i små partier på kyrkbackarna om söndagarna. Han hade ofta köpt brödskorpor till sin häst av Masse.

ACC. NR. 5710

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

Landskap: Småland. Upptecknat av: Gustav Håkansson,
Härad: Adress: Torstensmåla.
Socken: Berättat av S.J. Rosenkvist.
Uppteckningsår: 1932. Född år 1867 i Hönshylte.

Uppteckningen rör "Pika/Svennen".

Emellan Blidingholms bro och Kråkebo bodde i slutet av 1800-talet, på ett litet ställe invid vägen, en gårdsfarihandlare som kallades "Pika-Svennen". Så länge jag minns, gick han med kramhandel. Han sålde synålar, strumpstickor, lakrits, byxor och hakar m.m. men han sålde också "vitt socker" (arsenik) för fyra daler (77 öre) lodet, som han vägde ur med en liten lodbetsman av trä, och man påstod att han själv åt arsenik själv så länge han levde. Han botade "skervan" och äderlåt folk när det behövdes. Han anlätades även som väderleksspåman, genom att se efter på vintern hur isen svällde i Mörrumsån, och därefter räkna ut när det passade att så korn under den kommande våren. Sitt handelslager hade han i en låda där locket drogs ut och in. Lådan hade han i ena ändan på en påse, som hade botten i båda ändar, och i den andra ändan av påsen hade han de matbitar, som han fick av bondgummorna. I mitten av påsen var en lång spricka, där han stoppade in varorna, sen snoddes påsen

sid.2.

ett par varv och hängdes över vänstra axeln. Han var mycket poetisk och slagfärdig. En präst Allvin, frågade honom en dag: "Hur mycket fattigunderstöd har du gubbe?" "Jag har inget understöd, för jag har undantag av hela Almundsryd, halva Härlunda, och halva Kyrkhult" svarade Sven, som brukade gå omkring med sin handel i dessa socknar. Han gick omkring med sin handel till dess att han var över 90 år. Då sockenskräddaren Johannes Hagström reste till Stockholm, för att bli mästare och kommit tillbaka, diktade Pika-Svennen följande: "Det var en gång en skräddare, han ville bli mästare. Så gav han sig till Stockholms sta, men bävade för porten. Men när han vatt där nära da, så kommer han tillbaka, och med den långa rocken och med den höga hatten. Han trotsar själva katten. Han skulle skära byxorna allt efter Stockholms märke, men gjorde fel och skar dem allt för små, då fick han lov att skarva. - Det berättas att Sven en gång gick neråt Skåne med sin krampåse, i vilken han den gången hade litet finhackad "faiteve" (tjärved) som han bjöd ut till bondemororna, och sa att det var en bra krydda till kål och potatisvälling, men sa, att ju mindre man tog av kryddan", desto bättre smakade det. Affären gick bra, men då han kom igen året efter så sa en mora till honom: "Da va inga goa kryddå ja köpte av honom i fjor"! Men då svarade Sven: "Dao har du inte gjoät som ja sae, utan du har lajt i få möet,

sid.3.

1932

5718 *Uppr. Gust. Nilsson*
Ber. S. f. Rosenkvist Ryd.
f. 1867 i Hönshylte

få ja sae, att ju menne en tar däss bättå smaoka dä. "En gång kom Sven in till Petters käring, då Petter inte var hemma. Där hade de en barnunge, som inte var mycket över årsgammal, men som inte kunde gå: Då Sven fick se ungen sade han: "Den barnungen har "horskervan" och den har kommit genom hor, men kan botas genom hor. Se man får lov å "laota" (låtsas) som man gör hor så blir ungen bra". Det blev inte för bättre än att käringen, måste låta honom "laota". Men hur han bar sig åt så sa hon till sist: "Dä va inte laota dä, sao bra har alri Petter gjot att". Men Sven sa allvarligt och bestämt: "Dä ä kommet gönom hor, ä då fao lov å gao bort mä hor". Därefter uppkom ett ordstäv: "en fao lov å laota, "sa Pika-Svennen". Därav kan man förstå att det varit någon grund till denna historia, och att Pika-Svennen varit en enda stor filur.

anm. Det berättas även att Sven på liknande sätt försökt att bota "moderpassion". Upptecknaren.

Sagesman Rosenkvist, är född 1867 i Hönshylte, i Almundsryd. Han har varit gårdfarihandlare i många år. Gift och fader till nitton barn.

32

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

ACC. NR. 5718

33
LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

Landskap: Småland. Upptecknat av: Gustav Håkansson,
Härad: Torstensmåla. Adress: Torstensmåla.
Socken: S.J. Rosenkvist, Berättat av S.J. Rosenkvist,
Uppteckningsår: 1932. Född år 1867 i Hönshylte.

Uppteckningen rör Sotare Rosenkvist.

I Almundsryd levde till omkring 1910 en gammal sotare, som bodde i en backstuga i Skäramåla och kallades Rosenkvist. Han gjorde sitt arbete både billigt och bra. Fick han några supar brännvin extra, så kunde han sota en skorsten för 25 eller 50 öre och ändå sjöng han en sotarelek till på köpet. Då han stod uppe på pipekransen, svängde han sin mössa över huvudet och trallade: "alla vackra flickor uti alla land, de bära mitt namn, Tialadium, tialadium, tialadium littan la. Han tvättade sig sällan eller aldrig, ^{sa} man såg alltid vad yrke han hade. Han försökte att förtjäna lite pengar även på andra sätt. Han försökte en tid att dressera en gris. Om det hade lyckats, skulle han ha förevisat den för pengar, men han måste sluta upp, för han kom snart underfund med att, som han sa: "Svin di ta ingen aga". Bättre tur hade han med sitt "tillskåp". Det ^E bestod av en låda omkring en meter lång, en halv meter bred, och en halv meter hög.

Skriv endast på denna sida!

Inuti den var en lodrät stående vev vid vardera ändan. På den ena var en pappersrulle, vars andra ända var fastlimmad, vid den andra veven så att pappersrullen kunde vevas fram och tillbaka. På detta papper hade sotaren klistrat gamla "julabrev" eller andra bilder ur illustrerade tidningar. I lådans ena vägg hade han satt in två förstoringsglas. Han hade nu "hela världen i ett skåp" och transporterade det på en dragkärra till och från Ryds marknad där han brukade förevisa det. Det kostade tio öre, för var och en av de två personer, som på en gång fingo skåda hela världens härlighet i hans skåp. För varje bild som han vevade fram läste han upp en förklaring på vad den föreställde t.ex. "Här ser ni de stora spanska fåren med ett pund ull i rumpan"!----"Här ser ni Newyorks gator som äro översvämmade, så att folket måste ro i båtar emellan husen".---- Här ser ni de fina damerna på maskeradbalen i Paris. Se hur de sprätta med tårna och flextra med låren, ser ni dom"? o.s.v. På detta sätt vevade han in många tioöringar. Hans käring var nog lite konstig, och till sist blev hon överkörd av tåget på K.V.B. banan. En tid därefter kom sotaren in på järnvägskontor i Karlshamn och sa: "Antingen få herrarna skaffa me ena nya käring, älla få ni betala den gamla som tåget körde ihjäl"! Är Ni nöjd med femtio kronor"? frågade en av herrarna. "Jaha då ä ja", tyckte sotarn, "för hon var inte mera värd".

ACC. NR. 5718

35
LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

Landskap: Småland. Upptecknat av: Gustav Håkansson,
Härad: _____ Adress: Torstensmåla.
Socken: _____ Berättat av S.J. Rosenkvist.
Uppteckningsår: 1932. Född år 1867 i Hönshylte.

Uppteckningen rör Johan Panke.

Ännu vid slutet av 1800-talet bodde i Urshult en gammal f.d. marinsoldat som hette Johan Panke. På gamla dagar var han lästskärare och hade för övrigt varit med om både ett och ~~a~~ annat under sina vandringar i gårdarna, bl.a. hade han varit med om att förlösa en barnsängskvinna i Lindehult vilket lyckats bra. En gång blev han i Kvarnamåla anfallen av en lundgubbe, som försökte "tippa" om kull honom, men det lyckades inte och då sa Panke: "Jag har gått på vägar och stigar, jag har farit i väder och vind, och jag har t.o.m. varit i Lindehult på barnförlossning, men jag har aldrig träffat en så usel dj-l så att han inte kunnat få i kull mej, så du var den sämste dj-l jag någonsin träffat. Då skrattade

Skriv endast på denna sida!

de närvarande på bondgubbens bekostnad. En julaften kom han till soldat Rask i Buskahult, som bjöd på en sup. Då Panke tömt supen sträckte han fram glaset och sade: "Det är väl så gott att du slår i en till, när jag i alla fall är framme vid bordet". Se han visste att Rask inte gav bort brännvin i onödan. Vad han upplevat som marinsoldat berättade han själv så här: "När jag var på flottan, så fanns där ingen dj-l som kunde koka soppa, om di så fick köttstycken så stora så stora som huggekubbar för-står du, men jag kunde koka soppa på bara benen, så de kunde dansa på flottet förstår du. - Jag seglade en gång med Karl den femtonde när skeppet gick åt helvete förstår du, och jag satt i masten förstår du. Då sprang jag ner och kastade ut räddningsbåten till kungen och mej förstår du, och då sa kungen te mej: "Gå ner och se efter hur det ser ut på botten". När jag kom ner låg båten där som en sprucken pissepotta förstår du, och då sa jag: "Nu har ni min själ fått för era biljetter", sade jag. Sen skrek jag till kungen: "Hala in"! och det gjorde han, men när jag kom till kanten på båten så slet han till så jag blev bräckter, men jag gjorde inte som andra dj-r förstår du, jag gick inte till apoteket och köpte bräckband, utan jag tog en repstump och snodde om tasken, tess jag blev bra förstår du.

ACC. NR.

5718

37

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

Landskap: Småland. Upptecknat av: Gustav Håkansson,
Härad: Adress: Torstensmåla.
Socken: Berättat av Karl Persson,
Uppteckningsår: 1932. Född år 1879 i Färlöv i Skåne.

Uppteckningen rör "Pottetorpa here".

I Västra Torsås levde en ovanligt stor och stark bonde, i förra hälften av 1800-talet, som kallades "Pottetorpa here". Han skall ha varit av jättesläkt för då hans mor en gång var ute i skogen så blev hon bedragen av en jätte, så att hon en tid där- efter födde en pojk. Pojken var så svag då han var liten, att han var fyra år gammal innan han kunde gå. Då kom en dag en jättekvinna in i stugan, för hon hade fått reda på att pojken inte kunde gå, och hon tyckte det var synd om honom. Hon gav honom en stor kringla och sade att om han åt upp den, så skulle han bli stor och stark. Då tog han kringlan och åt, men orkade inte äta upp mer än halva kringlan förrän han var mätt. Då sade jättekvinnan: "Det var skada att du inte orkade äta upp hela kringlan, för då hade du fått tolv

Skriv endast på denna sida!

5718

mans styrka, men nu får du bara sex". Sen gick hon sin väg, men från den dagen kunde pojken gå, och sen växte han upp och blev ovanligt stor och stark.

anm. Denna sägen har berättats för mig 1930 av sadelmakaren och yrkesluffaren Karl Persson från Glimåkra född i Färlöv i Skåne 1879. Var han hört den är mig obekant. Upptecknaren.

ACC. NR.

5718

39

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

Landskap: Småland. Upptecknat av: Gustav Håkansson.
Härad: Adress: Torstensmåla.
Socken: Berättat av Karl Nilsson, Torstensmåla
Uppteckningsår: 1932. Född år 1885 i Knapatorp.

Uppteckningen rör "Pottetorpa here".

En gång kom en baron till greven på Husaby. Baronerna ville gärna brottas med starka karlar, och då greven talade om den starke "Potte-Jössen", i Västra Torsås, så ville baronen gärna ta ett tag med honom. Då skickade greven en kusk med häst och vagn till Pottetorp för att hämta Jösse, som inte ville följa med, men till slut gjorde han det i alla fall. Då han kom in till greven i Husaby och fick veta vad det var frågan om så sade han: "Då gör ja alri pao nöktå kalu" (det gör jag aldrig så länge jag är nykter, eller klar i huvudet). "Å fattas det bara det" sade greven och räckte Jösse en halvstopflaska full med brännvin och den tog Jösse och tömde den utan att ta den ifrån munnen, så länge det var en droppe kvar, men sen steg humöret så pass att han vågade ta livtag med baronen. Men först lät han baronen ta i så bra han ville, så att till slut fick baronen Jösse på knä, men då reste han sig och lade baronen i golvet så att en tilja sprack och då sa Jösse: "Va inte då mitt tag då". Men sen ville inte baronen brottas med Potte-Jössen fler gånger.

Skriv endast på denna sida!

ACC. NR.

ACC. NR.

Landskap: Småland. Upptecknat av: Gustav Håkansson,

Härad: _____ Adress: Torstensmåla.

Socken: *Berättat av* Petter Johan Svensson

Uppteckningsår: 1932. Född år 1850 i Siggamåla.

Uppteckningen rör "Pottetorpa here".

Då Potte-Jössen en gång skulle köra till Karlshamn träffade han på vägen några män som höllo på med att lasta en mastspira på en vagnskärra, som de lånat i en gård, därför att axeln hade brustit på den de haft förut. Då sade de till Jösse: "Du som är så stark kan väl ta i här och hjälpa oss att lyfta på spiran"! Då tog Jösse och lyftade upp spiran ensam och släppte ner den på kärren så att axeln brast på den också, sen körde han förbi och lät dem stå där. En sådan mastspira var nog inte så lätt, för den skulle vara trettio alnar lång och sex tum i toppen.

Skriv endast på denna sida!

ACC. NR. 5718

41
LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

Landskap: Småland. Upptecknat av: Gustav Håkansson,
Härad: Torstensmåla. Adress: Torstensmåla.
Socken: Petter Svensson, Berättat av Petter Svensson,
Uppteckningsår: 1932. Född år 1841 i Torstenshult.

Uppteckningen rör "Pottetorpa here".

Då Potte-Jössen körde däcksplank till Karlshamn förbi min fars gård i Torstenshult, så hade han bara en liten mÄrr men ett stort lass. Då han körde uppåt backen vid Torstenshult, så tog han ett tag i ledbanken, och förde på lasset så att mÄrren höll på att falla på knä, så nog såg jag att han var stark. Han var nog längre än han såg ut, för han gick alltid och "skulade" (kutade rygg) då jag såg honom.

Skriv endast på denna sida!